

AFYON — ÇAVDARLI HÜYÜK KAZISI

Arkeolog : MAHMUT AKOK

1964 yılı nisan ayı içinde köyler arasındaki yolu düzeltip ana güzergâha bağlamak amacıyla, Vilâyet Bayındırlık Müdürlüğünün araçları Çavdarlı hüyükünün Kuzey tarafından toprak aldıkları sırada, muayyen kümeler halinde mermer heykellerle, heykellerin parçalarına rastlanması üzerine, Mahalli idarecilerin ilgisi çekilmiş ve bulunan eserlerin bir kısmı Afyon Müzesi'ne getirilmiştir.

O gün için müzenin idaresi başında mütehasıs bir kişinin bulunmaması dolayısıyla, buraya en yakın durumda olan Manisa Müzesinin Müdürü Ziya Potalkan'dan, eserlerin bulunduğu kısımda bir inceleme yapması istenmişti.

Genel Müdürlüğe sunduğu, dosyada mevcut, raporunda mermer eserlerin önemine işaret etmekte, buluntu yerin bir hüyük olduğuna da değinmektedir. Yerinde yaptığı küçük bir sondajla eserleri bağliayacak herhangi bir mimariye rastlıyamadığını da yazmaktadır.

Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü adı geçen rapordan sonra işe daha önem vererek Ankara'dan bir hafriyat heyeti kurup, burada esash bir araştırmanın yapılmasını kabul etmiştir. Ankara Arkeoloji Müzesinin de araç ve elemanlarının bu işte yardımcı olmaları kara altına alınmıştır.

Kazı hey'eti; Arkeolog Mahmut Akok'un Başkanlığında arkeolog Hayat Erkanol, Tekniker Ressam Cengiz Erol, Restoratör Fethi Ünlü, Fotoğrafçı Halûk Açıksöz ve İşçi başı, Şöför Muhsin Uygurdan kurulmuştur.

25/5/1964 günü yola çıkılarak, 27/5/1964 günü saat 7.30 da hüyük'te kazılara başlandı.

Kazılarımızın devamınca Afyon Millî Eğitim Müdürünün büyük yardım ve ilgilerini gördük. Afyon Müzesinin Müdür Vekili olan Mehmet Yaylalı da bizim işlerimize kolaylık verecek imkânları temin etti. Çavdarlı Köyü İlk Okul Öğretmeni ve Muhtarı da bizimle beraber işlerin yolunda gitmesi için gayret gösterdiler. Kendilerine candan teşekkür ederiz.

Kazı hey'etimiz gecelerini Çavdarlı Köyü İlk Okulu binasında geçirdi. Hey'etimizin gündüz işlerini görmek ve bir kısım usta işçileri barındırmak için hüyükün kenarında bir de çadırli kamp tesis ettik.

ÇAVDARLI HÜYÜĞÜN DURUMU :

Çavdarlı hüyükü Afyondan 16500 m. uzaklıkta Doğu - Kuzey doğrultusunda ve Akarçayın meydana getirdiği düzlükler içindedir. Hüyük kendine adını verdiğimiz Çavdarlı Köyünden 2148 m. uzaklıkta ve Kuze tarafındadır.

Eskiden dibinde basit bir akar su olduğu anlaşılan hüyükün, bu gün Kuzey tarafında, suyüzü derinliği 2.5 m.yi geçmeyen bir kuyu ile bazı bataklıklar görülmektedir. Bu kuyuya 5 Km. kadar uzaklıkta olan Sülmenli Köylüleri saat kuyusu demektedirler. (Yâni köyelerine 1 saat mesafe demek).

Hüyük, hâlen 200 - 250 m. bir çapa sığacak durumda ovalce bir tepecik olup, yolun geçirildiği düzlükten 6 m. kadar bir yükseklik göstermektedir.

Bu günkü yolun geçirildiği kısmın karşısında ve hüyükün Kuzey - Batısında, yüksekliği 2.5 m. ve çapı 100 m. yi aşmayan, içinde Roma çağı mezarları bulunan bir de nekropol görülmektedir. (Res. 1-2).

HÜYÜKTE KAZILAR :

Kazılara ilk olarak mermer heykellerin bulunduğu sahanın aydınlatılması bakımından, plânımızın (A) ile işaretlenen yerinde başlandı. Burası yeni düzenlenen yola toprak almak için dozerle kısmen kazılmış ve bir taraftan da Manisa Müze Müdürünün sondaj yaptığı sahayı içine alıyordu.

Sırasıyla ve imkân nisbetinde (B) işaretli sondaj yerini de, hüyükün en yüksek kısmını tahkik maksadıyla açtık. (C) Sondaj yeri hüyükte orta alanı, (D) kazı sahası da (A) nın Doğu kısmını aydınlatma amacıyla kazıldılar. (E) Sondaj yeri hüyükün Güney tarafına uzanan yerleşmenin durumunu tahkik için açılmıştır. Bu suretle hüyükün her tarafına yaygın tranşelerle kronolojik tabakaların kontrolü mümkün oldu. Şimdi bu sıraya uygun olarak kazı, alanlarının durumlarını açıklayalım.

(A) Sondaj alanındaki kazı çalışmaları :

Bu kazı alanı mimarî kalıntıları, hüyükün en yüksek yerine göre —3.59 m. den başlayıp, —6.00 m. ye kadar devam etmektedir. Bu sahada mimarî kalıntı olarak bulmayı ümit ettiğimiz ve burada ele geçmiş olan mermer eserlerle çağdaş yapı parçaları idi. Şunu baştan söyleyelim ki, bu devri temsil edecek bir kaç basit duvar sırasından ve etrafı kör duvarlarla çevrili basit bir merdivenli kısımdan başka bir şey görülmemiştir. (Res. 3). Bu yapı parçaları da —3.5 m. den —4.15 m. ye kadar uzanan, uluorta çamur harçla örülmüş duvarlardan ibaretti. Hiç bir vakit bir binanın bütününü ifade etmiyordu. Ziya Polatkan'ın raporundan anladığımıza göre, mermer heykeller bu merdivenli kısmın dip tarafında bulunmuşlardı. (Res. 4, 5).

Bu binaların kuruluşu ve kullanılışı ile alâkalı olarak, sondaj sahası içinde

çapları 1 - 1.5 m. olan bir takım pis su (botros) kuyuları da dikkatimizi çekti. (Res. 6).

Adı geçen mimarî tabaka toprakları içinde daima Roma çağı olabilecek çanak-çömlek parçaları bulunuyordu.

(A) Sondaj alanının —4.30 m. den aşağı tabakaları için de daima prehistorik çanak-çömlek parçalarına rastlandığı gibi, çok dağınık bir halde bazı duvar sıralarına ve bu çağı kesin olarak işaretliyen tipik bir mezarda bulunmuştur.

Prehistorik tabaka içinde görülen duvarlar da yine esaslı bir yapıya tanıklık edecek durumda değillerdi. Bu tabakanın duvar parçaları ekseriyetle, üste rasthyan Roma çağı yapıları tarafından tahrip edilmişlerdir. Sarih olarak görebildiklerimiz —5,74 m. den —6,00 m. derinlikler arasında bulunanlar, çamur harçlı basit iki duvardan ibaretti (Res. 7).

Bu sondaj alanında bulunan mezara gelince; kazı sahamızın Kuzey-Batı ucuna rasthyan bu gömü, başı Kuzeyde olmak üzere gövdesi Doğuya çevrik tam Hoker durumunda idi. (Res. 8-10).

Mezarın basit bir gömü şeklinde olduğu, hüyükün tabii toprağı az miktar kazıldıktan sonra çukur kenarına dizilen küçük taşlarla üzerine konulan yanyana ağaçlarla kapatıldığı anlaşılıyordu. (Alacahüyükün en basit tipi).

İskletin yanında hediye nevinden hiç bir eşya bulunmuyordu; yalnız ayak ucu hizasında, kısmın yenmiş halde sığır nevinden bir hayvanın iskeletinden parçalar görünüyordu.

(B) Sondaj alanındaki kazı çalışmaları :

Bu kazı alanı hüyükün en yüksek kısmına yakın, Doğu-Batı istikâmetinde, uzunca açılan bir tranşedir. (Res. 11, 12). —0.40 m. den başlayarak —1.50 m. ye kadar devam eden derinlikler arasında Roma çağını temsil eden yapı kalıntılarına rastladık. Burada iki ayrı binaya ait olabilecek duvar ve bölmeler görülmüyordu.

Sondaj sahasının Güney-Batı köşesine rasthyan yapı, içinde ahşap direklerin

sıralı taş kaideleri bulunuyordu. Bu tertip-ten, bölmenin üstünün toprak dam şeklinde örtüldüğü anlaşılıyordu. Bölmenin bir kenarına da tandır ile sekisi yerleştirilmişti. (Res. 13-15).

Diğer bina, bir kısmıyla başka yapıya bitişik komşu durumdadır. İki bina arasında müşterek bir hol bulunmaktadır (Res. 16, 17).

Roma çağı yapılarının, genişlikleri 50 - 60 cm. aşmayan duvarları çamur harçla itinalı olarak örülmüşlerdir. Geçit kenarlarında ve kapı eşiklerinde büyük cesamette taşlar bulunmaktadır. Direk altlarında kaide olabilecek düzenli taşlar konulmuştur. Bazı duvarların diplerinde ve bilhassa sokak yüzlerinde, ufak boy taşlarla yapılmış bir nevi trotuvarlar görünüyordu.

Bütün bu özellikleriyle Roma çağı kalıntıları, ancak bir köy tesisi olabileceğini anlatıyordu.

Sondaj alanımızın Doğu tarafında bir kısmını daha derinleştirmek suretiyle—1.60 m.den —2.00 m.ye indiğimizde tamamen prehistorik kalıntılarla karşılaştık. Burada gördüğümüz duvar ve yapı kalıntıları, belli ve bütün bir mimariye işaret edemeyecek derecede dağınık idiler (Res. 18-20). Fakat bu tabaka içinde elde edilen çanak-çömlek parçaları bize kesin olarak prehistorik çağı işaret ediyorlardı.

(C) Sondaj alanındaki kazı çalışmaları :

Bir kısım işlenmiş taş kalıntılarının hüyük yüzeyinde görünmesi dolayısı ile bu yerde bir sondaj karar verilmişti. (Res. 21).

—1.50 m. ile —2.33 m. derinlikler arasında karşımıza Türk çağı olabilecek bir ahır tesisi çıktı.

Kuzeyden Güneye uzanan iki bölmeli bir sahanın ortasında antik ve Bizans çağından kalma sitel ve lâhitlerle bir takım yemlikler bulunmuştu. Ahır kısmının içi tamamen taş döşemeli idi. (Res. 22-24). Mahallî taşla yapılmış stel ve lâhitler ayrıca oyularak ve kenarlarına ip bağlamak için delikler yapılarak kullanılmıştı. Stelin bir yüzünde oyma kabartma olarak yapılmış

bir başak demeti görülüyordu. Lâhitlerini ise, bir kenar yüzlerinde üstleri yarım yuvarlak metoplar içinde alt sapları uzunca salıp kabartmaları bulunmakta idi.

(D) Sondaj alanındaki kazı çalışmaları :

Bu sondaj yeri (A) ve (B) sondajları arasında ve hüyükün en yüksek kısmında bulunmaktadır. Bu yerde birbirine nazaran kademeli kuruluştaki olan iki yapının duvar kalıntısına rastladık.

Bunlardan biri, —0.60 m. ile —1.70 m. arasında bulunan duvar ile diğeri, —0.80 m. ile —2.50 m. arasında bulunan kalıntıları idi. yapı kademeli idi. (Res. 25). Kuzey tarafta olan binada, taş döşemeli olan tabanları ve iş hayatına elverişli tandır ve sekiler bulunuyordu. Güneydeki binada ise, bir duvar sırası ve bir taban döşemesinden başka bir şey görülmüyordu. Buradaki duvarlardan birinin üzerine son zamanlarda gömülmüş olması ihtimali olan bir mezarın iskeletine rastlandı (Res. 26, 27). iskeletin kollarını göğsü üzerinde kavuşturmuş olmasından, Hıristiyan an'anesine uygun gömüldüğü anlaşılmıştır.

Üst tabaka mimarisinin hemen altında prehistorik çağı işaret eden çanak-çömlek parçaları bol miktarda gelmekte ve tabaka toprağının renk ve kalitesinde üste nazaran belirli bir değişiklik görülmektedir.

(E) Sondaj alanında kazı çalışmaları :

Hüyükün Güneyine uzanan düzlükler üzerinde açtığımız bu tranşede ilk tabaka olarak Roma çağının sıkı bir iskânıyla karşılaştık. (Res. 28). Bu yapılar muayyen ve muntazam sokaklar etrafında kurulmuşlardı. Birbirlerine bitişik nizamda, sık bölmeli evler halinde idiler. Odaların içinde taş ve tuğla döşemeli tabanlar vardı. Şurada ve burada bol miktarda kap kacak artıkları görülüyordu (Res. 29, 30) Duvarları çamur harçlı, muntazam örgülü idi. Ruma çağının en intizamlı yapı kalıntılarında biri olan bu alanın buluntuları da bir köy karakterindedir. Taş duvarlardan sonra ağaç hatıllar ve kerpiç duvarlı olan binaların üst

kısımları, Sondajda dam kiremidine rastlamadığından, üst örtülerinin toprak olduğunu kabul etmekteyiz.

E Sondaj alanının alt tabakası yine prehistorik çağa işaret eden çanak-çömlek parçaları vermiştir.

ÇAVDARLI HÜYÜĞÜNÜ ÜZERİNDE YAPTIĞIMIZ BU KAZI ÇALIŞMALARININ BİZE VERDİĞİ NETİCEYİ ŞÖYLECE SIRALIYABİLİRİZ :

1 — Hüyük, bu günkü en çukur yerden 6 m. kadar yüksektir. Hüyüğün büyük bir kısmı, akar çayın getirdiği ve çevre sahalardan sellerin taşıdığı topraklarla çevrilmiş, hüyükten ancak 6 m. yükseklikte bir kısım tepcecik halinde kalmıştır. 6. m. den aşağı derinlikte hemen yer suyu ile karşılaşılır.

2 — Hüyüğün en son iskânı Türk çağında bir çiftlik veya mandıra tesisi olması ihtimali vardır. Roma çağı diye kabul ettiğimiz yerleşmenin M. S. 3. -4. yüz yıllara ait olması lâzımdır. Bizans çağı yerleşmesi ise yoktur.

3 — Roma çağı tabakalarının altında bir kaç seviyeden ibaret (büyük bir kısmı yer suyu altında) prehistorik kalıntılara rastlanmaktadır. Bizim incelemek imkânı bulduğumuz, bu çağ tabakasının üst seviyesi, üzerine gelen Roma yerleşmesi daha mütekâmil yapıcılıkta olduğunda altaki tabakarı fazlasıyla dağıtmıştır.

4 — Derin tabakalarda kazı imkânsızlığı karşısında hüyük düzeyine yaygın tranşelerimizin verdiği neticelerle yetinerek kazılara son verdik.

Buluntuların açıklanmasına geçmeden evvel, hüyüğün Kuzey-Batı tarafına rastlayan nekropoldeki araştırma neticelerine kısaca değinmek istiyoruz.

ÇAVDARLI HÜYÜĞÜ NEKROPOLÜ ARAŞTIRMALARI :

Nekropolün ancak bir tarafında ve bilhassa dozerin toprak aldığı kısımda çalışmalar yapabildik. Diğer kısımlar bu gün dahi bozulmamış bir şekilde kapalı olarak durmaktadır. Araştırma yaptığımız kısımda 6 mezar ele alınmıştır. (Res.

31). Bundan 1-4 numaralı olanlar birbirinden küçük nüanslarla ayırt edilebilirler. Bunlar kerpiç ile yapılmış üst ağızları geniş, dipleri dar bir nevi sıra setli mezarlardır. İçlerinde yanık iskelet külleri ile parçalarına rastlanıldı. Üst örtülerinin de geniş kerpiçlerle kapatıldığını tespit ettik. Bazılarında, yakmadan sonra konulmuş küçük pişmiş toprak kaplar, ele alınamıyacak derecede bozulmuş, cam şişeler ve hatta bir tanesinde at baş şeklinde rython bulundu. (Res. 32 - 35).

5 Numaralı mezar ise, etrafı ve üst kapağı geniş taşlarla örülmüş sandık tipinde idi. İçinde düzenli bir şekilde yatmakta olan bir iskelet bulunuyordu.

6 numaralı gömü tipi ise, pişmiş toprak sarkofajlı idi. Silindir şeklinde yakın geniş hacimli sarkofajın üst kısmında bir kapağı vardı. İçinde en az üç iskelet bulunuyordu. (Res. 36 - 38).

Nekropol alanının üzerinde dolaşırken topladığımız çanak-çömlek parçaları arasında gördüklerimiz, bize bu nekropolde daha eski çağlara ait mezarların da bulunabileceğini anlatmıştır.

ÇAVDARLI HÜYÜK KAZISININ BULUNTULARI :

Çavdarlıhüyüğün önemli buluntularından bir kısmı burada kazının başlamasına sebep olan mermer adak heykelleriyle diğer parçalardır. Bunların arkeolojik anlamda san'at özelliklerini, İstanbul Arkeoloji müzeler Arkeoloğu Dr. Nezh Fıratlı değerli çalışmaları sonucu olan yazılarını hazırlamıştır. Okurlarımıza bu raporumuzun bir eki ve ayrı bir makale halinde sunulacaktır.

Heykeltraşlık eserleriyle diğer mermer parçalarında Yunanca ve Lâtince olarak yazıtlar da bulunmaktadır. Bunların üzerinde de İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdür Yardımcısı Epigraf Lütfü Tuğrul, derin çalışmalar yapmış bulunuyor. Bu değerli bilgileri de kazı raporumuzun bir eki olarak okurlarımıza tanıtacağız.

Bu suretle Çavdarlıhüyüğünde bulunan mermer heykellerle taş eserler, müte-hassis meslektaşlarımız tarafından gereği

önemde incelenip tanıtılmış olacaktırlar.

Biz ise, kazılarımız sırasında elde edilen pişmiş toprak, kemik, taş vesair küçük buluntular üzerinde durup bu yönden Çavdarlı hüyük kazısı sonuçlarını değerlendirmeye çalışacağız.

Yazılarımızın sonuna eklediğimiz envanter listesinden anlaşılacağı üzere bulunan eserleri başlıca ve kronolojik olarak iki grupta tophyabiliriz.

I. Roma çağı eserleri.

II. Prehistorik çağ buluntuları.

ROMA ÇAĞI BULUNTULARI :

A) *Sikkeler* :

Çavdarlı hüyük kazıları sırasında çeşitli sondaj alanlarında 8 adet bakır sikke ele geçmiştir. Bunların kesin mahiyetlerini anlıyabilmek için, değerli mütehasşis meslekdaşımız, İstanbul Arkeoloji Müzelerinin Nüvizmatik Kabinleri Şeflerinden olan Bayan Cevriye Artuk'a göndermiştik. Lütfetmiş oldukları, esaslı bir çalışma sonucu olan raporlarını aşağıda aynen sonmaktayız.

"Sikkeler hakkında Rapor." 1/7/1966.

1964 Senesinde Afyonkarahisar'ının Çavdarlı hüyükü kazısında bulunan 8 adet bakır sikke incelendi:

Mezkûr sikkeler tanınmaz derecede paslı olduklarından müzemiz kimya labrotuarında temizlettiirildi.

Kazının:

B. I. seviye hizasında 3 adet sikke elde edilmiştir. Bunların ikisi anlaşılamiyacak derecede bozuk olup bir tanesinin Roma İmparatorlarından Caracalla (197-211) ya ait olduğu tespit edilmiştir.

Sikkenin ön yüzünde: İmparatorun şualı taçlı büstü sağa doğru, etrafta:

IMP CAES ANTONINVS AVG yazısı okunmaktadır. Arka yüzünde ise Sağlık ilâhesi ayakta durmaktadır. Elinde tuttuğu kapla yılan karnını doyurmaktadır.

Etrafta ise;

SALVS ANTONINI AVG. okunmaktadır.

2. B. çukuru I. seviye tabanı üzerinde bulunan iki adet sikkenin biri tamamen

bozuk ve anlaşılamiyacak durumdadır. İkincisinin ise: ön yüzünde Constantius II. (337 - 361) un iki sıra boncuk şelenkli büstü, sağa doğru.

Etrafta :

(D. N. CONSTANTI) VS P. F. A (V. G) Arka yüzü son derece bozuktur.

3. Kazının Roma merdiveni enkazı içinde 3 adet sikke bulunmuşsa da bunlar son derece bozuk olduklarından tespiti yapılamamış, yalnız ikisinin Roma sikkesi olduğu anlaşılmıştır.

Durum saygıyla kazı hey'etine arz olunur.

Cevriye Artuk

Bu sikkelerin ancak ikisinden kesin anlam çıkartılabilmemiş olduğunu öğrenmekteyiz. Yukardaki yazılarımızda açıkladığımız hüyükün Roma çağı mimarî yerleşmesi ve onun hayatı süresi bu sikkelerin ifade ettiği veçhile M. S. III. -IV. yüz yılları kapsamaktadır.

B) *Nekropolün küçük eşya buluntuları*:

Çavdarlı hüyük nekropolünde tarafımızdan açılan mezarlarda pek az eşya ele geçmiştir. Bunlar da, Pişmiş toprak testiler, damla formunda gözyaşı şişeleri ve bir at başı şeklinde rybhondan ibarettir.

Pişmiş toprak kaplar, ince süzme kilden yapılmış, dışları ayrıca kırmızı renkte astarlı idiler. (En. No. 1, 2, 5) (Res. 39, 40). Bunlardan başka damla biçimin de cam şişelere de rastlanmışsa da, ele alınamiyacak derecede bozuk oldukları görülmüştür.

Damla biçimli pişmiş toprak kapların dışlarında astar yoktur. (En. No. 3, 4) (Res. 41).

Nekropolün önemli buluntularından biri de pişmiş toprak at başı şeklinde rython'dur (En. No. 6) (Res. 42). Bu da kerpiç bir mezarın içinde bulunmuştur.

Nekropolün mezarları içine konulan eşyanın ölüler yakıldıktan sonra bırakıldıkları anlaşılmalıdır. Zira bu kaplarda hiç bir yanık izi yoktur.

Genel olarak Çavdarlı hüyük kazısının Roma çağı tabakaları içinde bulunan seramiklerden küçük kaplar bütün olarak ele geçmemiştir. Bunlara ait formları kazı alanlarının etüdlük kap profilasyonu resimlerinden takip etmek mümkündür (Res. 43 - 49).

Bunların genel olarak toprak kaliteleri süzme kildendir. Ekserisinin kullanma yüzlerinde ayrıca kırmızı astar boya bulunmaktadır. İyi bir şekilde fırınlanmak suretiyle pişirilmişlerdir. Form ve profilasyon bakımından kap şekilleri olgun bir işçilikle çarklanmışlardır. Ağız kenarları keskindir, dipleri halkavarî çıkıntılıdır.

C) Roma çağı kemik eserleri :

(En. No. 19 - 23) (Res. 50) de Görüldüğü gibi bunların bir kısmı som kemikten (belki fildişi), bir kısmı da içi boş kalem kemiğinden ve bir tanesi de safiha kemikten yapılmıştır. Bir, âlet sapı, dokumacılık aleti gibi şeylerdir. Alet sapı üzerinde makara şeklinde dizili oyular vardır. Safiha kemiğin bir yüzünde paralel iç içe dairesel süsler bulunmaktadır.

D) Roma çağı maden eşyası :

Bu çağ maden parçaları arasında demir diğeri bronz olmak üzere iki ok ucu ile, biri kalın demir, diğeri ince bronz çivi ele geçmiştir (En. No. 16, 20) Res. 51). Ok uçlarından her ikisinin sapa geçecek yerleri olukludur. Bunlardan biri söğüt yaprağı şeklinde olup, diğeri (hadenk) denilen tipte arkası kancalıdır.

Hüyük üzerinden açtığımız sondaj alanlarında, evvelce bulunan mermerden yapılmış heykellerinden ayrı olarak iki parçaya da rastlanmıştır. (En. No. 14, 15) (Res. 52, 53). Bunlardan biri tanrı Nikeye bir adak olup, diğeri henüz taslak halinde bulunan bir fügürindir.

PREHİSTORİK ÇAĞ BULUNTULARI :

A) Prehistorik çağ pişmiş toprak eserleri:

Müzelik değerinde bulunan kapların büyük bir kısmı, küçük boy kulplu maşrapalardan ibarettir. (En. No. 7, 8, 9, 10, 12, 13) (Res. 54, 55). Bunların ekserisi elle

yapılmışlardır. Yüzleri kırmızı ve siyah renkte astarlı ve perdahlıdır. İçlerinden yalnız bir tanesinin alelâde çamurdan yapıpı perdahsız olduğu görüldü.

Etüdlük mâhiyetinde olarak topladığımız büyük formda kaplarla, orta formda kaplara ait parçaların hemen hepsi elle yapılmış olup, kullanma yüzlerinin astarlı ve perdahlı oldukları görüldü. Kaplarda düz şekilde dipler kaba Profilli sade ağızlar, geniş karınlar, düz ve burmalı kulplar bulunuyordu.

Pişmiş toprak eşya arasında bir de fırça sapına rastlanmıştır. Bu fırça sapı üçgen şekline yakındır. Bir yüzünde üç sıra halinde kıl veya ot tellerinin geçtiği çukurluklar görülmektedir (En. No. 11) (Res. 56).

B) Prehistorik çağın diğer buluntuları:

Maden eser olarak ancak toplu iğne mahiyetinde bir parça ele geçmiştir (En. No. 17). Bu alelâde kalınca bir iğne olup başında halka şeklinde iki oyuk bulunmaktadır.

Beyaz mermerden bir nevi taş çekiç parçası da bulunmuştur. (Res. 57). Bu parça bir çekiç veya baltanın (küpü) tarafı olmalıdır.

Taş eser olarak bir de sileksten desdere parçası ele geçmiştir. (E.n. No. 26).

Pişmiş topraktan çeşitli tipte ağırşaklar da elde edilmiştir. Ekserisi koyu renkte ve cilâlıdır. Üzerlerinde oyuk çizgiler halinde geometrik süsler bulunmaktadır. Bu derin oyukların içi beyaz renkte bir madde ile doldurularak ağırşakların süs değerleride zenginleştirilmiştir.

Çavdarlı hüyük Prehistorik tabakasına, Anadolunun benzeri kazı buluntularına kıyasla M. Ö. 2000-2500 gibi bir tarihi her vakit verebiliriz.

Prehistorik tabakaların önemli kalıntıları hiç şüphe yokki, hüyükün -6.00 m. den aşağı olabilecek derinliklerde olması hatıra gelmekte ise de bu kısımların yer suyu içinde kalmasından araştırılmasına bu gün için imkân bulunamamıştır. Hey'etimizin üst tabakalarda tespit ettiği mi-

marlık kalıntılarını, bazı sondaj yerlerinde iki seviyeden bibaret bulunmuştur.

Tespit ettiğimiz yapılar, çamur harçlı taş duvardan temellere sahip oldukları ve üst kısımlarının ise kerpiçle tamamlandığı, her tarafta görülüyordu.

Genel olarak yapıların tam plânlarını tespit edemedik, fakat bir çoklarının küçük bölmeli odalardan ibaret olduğu anlaşılıyordu.

Kazı hey'etimiz 10/6/1964 günü Çavdarlı hüyükte yapılan 15 günlük çalışmalarla elde edilen sonuçları, bu tarihî iskân

sahasının arkeolojik değerlerini tesbit bakımından yeterli bularak işe son verilmesini kararlaştırmıştır. Bulunan eserler Afyon Müzesine muhafaza için bırakılmıştır.

Üzerinde araştırma yaptığımız Çavdarlı hüyüğüne benzer ve birbirlerine oldukça yakın durumda bir çok yerleşme yerleri, hüyükler şeklinde, akarçay vadisinde görülmektedir. Esaslı elemanlarla takviye edilen Afyon Müzesi, bunlar içinden birini seçerek, bu mıntıkanın yerleşme, tarih ve kronolojisini aydınlatma bakımından, üzerimde araştırma yapabilir.

AFYON — ÇAVDARLI HÜYÜK 1964 KAZISINDA BULUNAN MÜZELİK ESERLER ENVANTERİ

Sıra No.

1 — Tek kulplu testi P. T., y. 13,4 cm. g. 9,8 cm.

Basit ağız kenarlı, ince boyunlu, yuvarlak, omuzlu, dibe doğru daralan karınlı ve halka diplidir. Bir oluklu şerit kulpu, boynu omuzla birleştirmektedir. Boynun altında iki paralel yiv mevcuttur. Pembe hamurlu olup, kırmızı - kızıl kahve boya ihtiva etmektedir. Karın ve dip hamurunun renginde bırakılmıştır. Roma devrine aittir. Mezarlıkta ölü hediyesi olarak ele geçmiştir.

2 — Tek kulplu testi P. T., y. 16,4 cm. g. 6,1 cm.

Dışarı taşık ağız kenarlı, ince boyunlu, yumurta gövdeli ve halka diplidir. Tek oluklu bir şerit kulplu ağız kenarının altından çıkıp omuzla birleşmektedir. Omuz dört paralel ensize çizgi ile süslenmiştir. Pembe hamurludur. Roma devrine aittir. mezar hediyesi olarak bulunmuştur.

3 — Koku kabı P. T., y. 7,9 cm. g. 6 cm.

Dışa çekik ağız kenarlı, ince ve uzun boyunlu, konik gövdeli ve düz diplidir. Pembe hamurlu olup astarsızdır. Roma

devrine aittir. Mezarlıkta ölü hediyesi olarak ele geçmiştir.

4 — Koku kabı P..T., y. 7,2 cm., g. 6,1 cm.

Ağız ve boynu kırılmıştır. Ağza doğru daralan omuzlu geniş karınlı ve düz diplidir. Kiremit rengi hamurlu, deve tüyü astarlıdır. Roma devrine aittir. Buldozer çalışırken mezarlık sahası yakınlarında ele geçmiştir.

5 — Tek kulplu testi. P. T., y. 12 cm., g. 11,2 cm.

Dışarı çekik ağız kenarlı, ince ve kısa boyunlu, basık küre gövdeli, düz diplidir. Deve tüyü hamur, kahve rengi boyalı, tek oluklu bir şerit kulpuboynu omuzla birleştirmektedir. Roma devrine ait olup mezarlıktan mezar hediyesi olarak ele geçmiştir.

6 — Figürin (Atbaşı) P. T., y. 10,5 cm., g. 8,7 cm.

Bir kap şeklindedir. Kabın ağız atın başı üzerinde bulunmaktadır. Eser, atın boyun ve baş kısımlarını kapsamaktadır. koşum takımı, yeleler, göz ağız kabartma şeklinde ifade edilmiştir. iki kulak ise kulp tarzında işlenmiştir. Eser deve tüyü hamurlu olup, koyu kahverengi astarlıdır.

Roma devrine aittir. Mezarlıkta ölü hediyesi olarak ele geçmiştir.

7 — Maşrapa P. T. y, 4,7 cm., g. 9,1 cm.

Hafif dışa çekik ağız kenarlı, konik gövdeli ve düz diplidir. tek şerit kulplu ağız kenarlı, konik gövdeli ve düz diplidir. tek şerit kulplu ağız kenarını omuzla birleştirmektedir. Gri hamurlu, kızılkave rengi astarlıdır. Çok bozulmuştur. omuz üzerinde bir yiv mevcuttur. E. T. Devrine aittir. D çukurunda satıhtan 1.85 cm. derinlikte ele geçmiştir.

8 — Maşrapa P. T., y. 5,2 cm., g. 7,9 cm.

Yarı yarıya kırıktır. Hafif dışarı çekik ağız kenarlı ve taşkın omuzlu, konik kenarlı ve düz diplidir. Tek şerit kulpu ağız kenarını omuzla birleştirmektedir. Gri hamurlu, hahverengi astarlıdır. E. T. D. ne aittir D çukurunda 185 cm. derinlikte ele geçmiştir.

9 — Tek kulplu maşrapa P. T., y. 5,6 cm., g. 9,2 cm.

İçeri çekik ağız kenarlı, taşkın omuzlu, konik gövdeli ve düz diplidir. Krem hamurlu olup kızılkahverengi astarlanmıştır. Yuvarlak kulpu ağız kenarını omuzla birleştirmektedir. E. T. D. ne aittir. D. çukurunda 195 cm. derinlikte ele geçmiştir.

10 — Maşrapa P. T., Y. 7,2 cm., G. 8,9 cm.

Dışarı çekik ağız kenarlı, kalın ve kısa boyunlu, yuvarlak gövdeli, düz diplidir. Bir şerit kulpu ağız kenarını omuzla birleştirmektedir. Gövde üzerinde dört düğme mevcuttur. Gri hamurlu siyah astarlıdır. E. T. D. ne aittir. 95 cm. derinlikte A çukurunda ele geçmiştir.

11 — Fırça p. t., Y. 5,4, G. 9,2 cm.

Üçgen şeklinde bir görünüşü vardır. Tabanında kıl izleri mevcuttur. Tutacak kısmında bir delik vardır. Deve tüyü hamurludur. A çukurunda 90 cm. derinlikte ele geçmiştir. E. T. D. ne aittir.

12 — Tek kulplu testicik p. t., Y. 9 cm. G. 4,2 cm.

Ağız kenarı ve boynu kırılmıştır. Yumurta gövdeli basit diplidir. Yuvarlak kulplu, boynu omuzla birleştirmektedir.

Kahverengi hamurludur. E. T. D. ne aittir. B. çukurunda 2.30 m. derinlikte ele geçmiştir.

13 — Çift düğme kulplu kap p. t., Y. 3,3 cm., G. 5,6 cm.

Basit ağız kenarlı, çift düğme kulplu, yarım küre gövdeli ve diplidir. Krem hamurludur. E. T. D. ne aittir. A ocağında 2 m. derinlikte ele geçmiştir.

14 — Kitabeli Votif taşı mermer. Y. 29,5 cm., G. 14,5 cm.

Mabet cephesi şeklinde tasvir edilmiştir. Alınlık altında kitabe mevcuttur. Alt kısmında bir diş vardır. Yassı bir taş halinde olup tek yüzü işlenmiştir. D. ocağında 80 cm. derinlikte ele geçmiştir.

Kitabenin tercümesi:

....Nikr”

Tanruların annesine

Kasmoina (tanrıça ismi

Adak taşını verdi.”

Roma devrine aittir.

15 — Taslak figürin mermer. Y.13,7 cm., G. 6,5 cm.

Bir insan tasviri için hazırlanmıştır. Baş ve kollar hafifçe tebarüz ettirilmiştir. D. ocağında 50 cm. derinlikte 1. seviyede ele geçmiştir. Roma Devrine aittir.

16 — Çivi Bronz. Uz. 4,2 cm., baş kal. 1,5 cm.

Dört köşeli dibe doğru daralan bir yapıya sahip olup geniş bir başlığı mevcuttur. Roma devrine aittir. C ocağında ahır tabanında ele geçmiştir.

17 — İğne Bronz. Uz. 8,3 cm., Kal. 0,5 cm.

Uca doğru incelmektedir. Daire kesiti vardır. Başu yuvarlak olup üç paralel hat ile süslenmiştir. E ocağında 50 cm. derinlikte ele geçmiştir. E. T. devrine aittir.

18 — Sap kemik. Uz. 7,4 cm., G. 1,3 cm.

İçindeki maddeye perçinlemek için alta deliği vardır. Üzeri muhtelif dilimlere bölünmüştür. Roma devrine ait olup D. ocağında 50 cm. derinlikte ele geçmiştir.

19 — İğne Kemik. Uz. 8,4 cm., kal. 0,7 cm.

Uca doğru sivrilmiştir. Başu kırılmıştır. Yuvarlak kesitlidir. D. ocağında

25 cm. derinlikte ele geçmiştir. Roma devrine aittir.

20 — Halka Kemik. Kal. 1,7 cm., Uz. 2,7 cm.

Silindirik bir yapısı vardır. Ortası gayrimuntazam delinmiştir. Roma devrinden olup E. Ocağında 50 cm. derinlikte bulunmuştur.

21 — Ağır şak. p. t. Çap 2,9 cm., kal. 1,5 cm.

Yasası bir yapıya sahiptir. Gri krem hamurludur. İki yüzünde insize nebati motifler mevcuttur. D ocağında 2 metre derinlikte ele geçmiştir. E. T. D. ne aittir.

22 — Ağırşak p. t. Çap 2,6 cm., Kal. 1,5 cm.

Konik bir yapıya sahiptir. Bir yüzü inkiristasyon tekniği ile noktalar ve eğri çizgilerle tezyin edilmiştir. B ocağında iki m. derinlikte ele geçmiştir. Roma devrine ait olmalıdır.

23 — Alet kemik. Uz. 6,2 cm., G. 1,3 cm.

Uzun ve yassıdır. İki ucu kalın ve yuvarlak olup üzeri konsantrik dairelere

bezenmiştir. İki ucunda delikler vardır. B. ocağında birinci seviyede taban üzerinde ele geçmiştir. Roma devrine aittir.

24 — Ağırşak taş. Çap 1,9 cm., G. 0,7 cm.

Konik bir yapıya sahiptir. Siyah renktedir. B çukurunda 1. seviyede ele geçmiştir Roma devrine aittir.

25 — Ağırşak p. t. Çap 2 cm., kal. 1,1 cm.

Konik bir yapıya sahiptir. Alt yüzünde insize eğik içiçe çizgiler mevcuttur. Gri hamurludur. B çukurunda 1. seviyede ele geçmiştir. Roma devrine aittir.

26 — Ok ucu bronz. Uz. 3,4 cm., kal. 1 cm.

Yassı ve iki kanatlı olup ortada uca doğru daralan bir zırh vardır. B çukurunda 1. seviyede ele geçmiştir.

27 — Sileks'ten destere. Uz. 8,8 cm., kal. 0,8 cm. En geniş yer 2 cm.

Sekonder tip sileks parçasıdır. Bir kenarı desterevari dişlidir. Diğer kenarı kalındır. İnce ucunda vurma yumrusu vardır. E. B. çağına aittir.